

صوت

مجله علمی-تحقیقی

سال چهارم، خزان و زمستان

۱۴۰۲ هـ ش

شماره

۹

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک طی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۰۵

غلام فاروق صدیقی

عضو کادر علمی پوهنځی اقتصاد پوهنتون دعوت

Farooqsidiqee2018@gmail.com

چکیده

رشد اقتصادی و بررسی عوامل مؤثر مانند امنیت اقتصادی بر تولید آن، یکی از دغدغه‌های اصلی متخصصین حوزه اقتصاد می‌باشد و نیز در بهبود روابط انسانی و کاهش احتمال بروز اختلافات در این روابط که مورد توجه نظریه‌پردازان اقتصادی نهادگرا قرار گرفته است، مؤثر می‌باشد. در این میان امنیت اقتصادی که فراهم کننده یک فضای حقوقی، اجتماعی و سیاسی است که می‌توان در چارچوب آن طرح‌های سرمایه‌گذاری به ویژه سرمایه‌گذاران خارجی را از آغاز تا پایان کار بدون اخلال و آشفتگی‌های بیرونی تنظیم نمود، نقش اساسی در رشد و توسعه اقتصادی دارد. بناءً در این مقاله، تأثیر امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو سارک طی دوره زمانی ۲۰۰۵-۲۰۱۷ به هدف تبیین تأثیرات امنیت اقتصادی بر توسعه اقتصادی، بررسی شده است. سوال محور این تحقیق چنین مطرح شده است که آیا میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؟ و فرضیه مبتنی بر این سوال چنین مطرح شده بود که «میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک یک رابطه مستقیم و معنی‌دار وجود داشت». برای نشان دادن متغیر امنیت اقتصادی از شاخص‌های حکمرانی استفاده شده است که نتایج تحقیق نشان دهنده تأثیر مثبت و معنی‌دار آن بر تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو سارک است که یک درصد افزایش در این متغیر، تولید ناخالص داخلی را به اندازه ۰٫۰۵۴۶ درصد افزایش می‌دهد و هم‌چنین، تأثیر متغیرهای انباشت سرمایه فیزیکی، سرمایه انسانی، انباشت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر تولید ناخالص داخلی مثبت و معنی‌دار است که هر یک این متغیرها با یک درصد افزایش به ترتیب به اندازه ۰٫۱۴۵۶، ۰٫۰۰۵۳۲، ۰٫۰۶۶۸ درصد تولید ناخالص کشورهای عضو سارک را افزایش داده است. **کلیدواژه‌ها:** امنیت، امنیت اقتصادی، رشد اقتصادی، توسعه اقتصادی، کشورهای عضو سارک.

Abstract

Economic growth and the study of effective factors such as economic security on its production is one of the main concerns of experts in the field of economics, and it is also effective in improving human relations and reducing the possibility of disputes in these relations, which has been the focus of institutional economic theorists. In the meantime, economic security, which provides a legal, social and political environment within which investment plans, especially foreign investors, can be adjusted from the beginning to the end of the work without external disruptions and disturbances, plays a fundamental role in economic growth and development. Therefore, in this article, the effect of economic security on the gross domestic product of the SAARC member countries during the period of 2000–2017 has been investigated in order to explain the effects of economic security on economic development. The central question of this research is whether there is a positive and meaningful relationship between economic security and economic growth in SAARC member countries. And the hypothesis based on this question was raised that "there was a direct and meaningful relationship between economic security and economic growth in SAARC member countries". To show the variable of economic security, governance indicators have been used, and the research results show its positive and significant impact on the gross domestic product of SAARC member countries, that a one percent increase in this variable increases the gross domestic product by 0.0546 percent, and also The effect of the variables of accumulation of physical capital, human capital, accumulation of foreign direct investment on GDP is positive and significant, each of these variables has increased by 0.1456, 0.00532, 0.068 percent of the gross output of SAARC member countries with a one percent increase, respectively.

Keywords: security, economic security, economic growth, economic development, SAARC member countries.

Dawat Academic Journal

Fourth Year, Issue

9 (Winter 2024)

Received: 2024-01-10

Accepted: 2024-02-14

مقدمه

دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی، هدفی اولیه تمام سیستم‌های اقتصادی و نقطه مطلوب تلاش‌هایی است که برای تنظیم امور اقتصادی جوامع صورت می‌گیرد. چون به وسیله رشد اقتصادی امکان افزایش سطح رفاه اجتماعی، ایجاد فرصت‌های شغلی و کاستن فقر مهیا می‌گردد. اقتصاددانان از سال‌های پیش همواره در صدد تبیین تفاوت کشورهای مختلف جهان از منظر رشد و توسعه اقتصادی بودند و عواملی مختلفی را برای این تفاوت مطرح کرده‌اند. در ابتدا عوامل اقتصادی همانند نرخ پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، رشد عوامل تولید، سرمایه انسانی و... در تبیین تفاوت سطح توسعه کشورها، مطرح بود؛ اما با انجام مطالعات گسترده‌تر، مشخص شد که علاوه بر عوامل اقتصادی، عوامل غیر اقتصادی مانند ثبات سیاسی، حاکمیت و نظم قانون، تضمین قراردادها، میزان فساد دستگاه اداری، حقوق مالکیت، اختلافات قومی، نژادی و فرهنگی، امنیت و... نیز در تفاوت سطح توسعه کشورها مؤثر است.

از این رو، سال‌هاست که اقتصاد دانان در پی توضیح تفاوت نرخ رشد در کشورهای مختلف بوده و هر گروه آن را به دسته‌ای از عواملی ربط داده‌اند. در مدل‌های سنتی رشد کشورها و حتی تکنالوژی‌ها، یکسان فرض می‌شد و ریشه اختلافات سرمایه‌گذاری و رشد در کشورهای گوناگون در نرخ پس‌انداز و رشد عوامل تولید، جست‌وجو می‌گردید. در دومین مرحله، اقتصاد دانان سعی کردند با کنترل مدل نسبت به عوامل دیگری همچون سرمایه انسانی، میزان توسعه‌یافتگی بخش مالی و ماهیت و کیفیت سیاست‌های اقتصاد کلان در کشورهای مختلف، میزان پس‌مان توضیح داده نشده را به حد اقل برسانند. (اسدی، ۱۳۹۲: ۱۴-۱۵)

اقتصاددانان با توجه به تغییرات نرخ، رشد اقتصادی و اهمیت آن در نظام‌های اقتصادی، کوشیده‌اند با تدوین نظریه‌های مختلفی، بینش فراگیری درباره تفاوت‌های رشد اقتصادی در بین کشورهای جهان را فراهم آورده و توضیح جامع از این تفاوت‌ها در طول سال‌های

متممادی و درازمدت در بین کشورهای جهان، ارایه دهند. از این رو، عوامل متعددی به عنوان تعیین کننده رشد اقتصادی مطرح شده است. (شاه آبادی، ۱۳۹۱: ۱۱۵)

قابل یادآوری است که مهم ترین اثرات اقتصادی امنیت در پدیده سرمایه گذاری و رشد اقتصادی تبلور می یابد. سرمایه گذاری نقش مهمی در رشد و توسعه اقتصادی دارد و روند شکل گیری آن متأثر از عواملی مختلف است. بنابراین، ایجاد اطمینان و امنیت در کشورها برای حضور روزافزون سرمایه گذاران، امری ضروری محسوب می شود. به همین دلیل است که محیط امن اقتصادی عامل اساسی رشد اقتصادی و توسعه پایدار محسوب می شود. با توجه به اهمیت امنیت اقتصادی، این تحقیق قصد دارد تا به بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بر رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک بپردازد. برای رسیدن به این هدف با استفاده از مدل اقتصادسنجی داده های متغیرهای توضیحی مربوط به امنیت اقتصادی، روی تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو سارک برآورد شده است. از این رو، تحقیق کنونی به هدف بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک طی سال های (۲۰۱۷-۲۰۰۰) انجام می شود. پس پرسش محوری تحقیق کنونی چنین مطرح می توان کرد که «آیا میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد؟» در پاسخ پرسش مطرح شده می توان گفت که میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد.

از آنجای که رشد اقتصادی یکی از اهداف مهم اقتصادکلان در این کشورها محسوب می شود؛ لذا بررسی تأثیر عواملی از قبیل امنیت اقتصادی بر روی رشد اقتصادی می تواند در سیاست گذاری ها نتایج قابل ارائه ای در اقتصاد ایجاد نماید.

از نظر بسیاری از اقتصاددانان، سرمایه در تحقق رشد اقتصادی نقش اساسی و کلیدی دارد. هر اقتصادی برای فراهم آوردن عامل سرمایه، نیازمند سرمایه گذاری است و سرمایه گذاری در صورتی در حد و اندازه مطلوب تحقق می یابد که نهادهای موجود در جامعه بتوانند امنیت مورد نیاز سرمایه گذاری را تأمین کنند. در ادبیات امروز سرمایه گذاری

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشورهای عضو... / ۱۳۹

به ویژه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۱ مبحث امنیت سرمایه‌گذاری و تضمین حقوق سرمایه‌گذار بخش وسیعی از مباحثات را به خود اختصاص داده است. بحث «سلب مالکیت»^۲ که خود زیر مجموعه بحث کلان‌تر «نگرانی مالکیت»^۳ است، دل‌مشغولی نخست دارندگان سرمایه برای سرمایه‌گذاری به ویژه در یک کشور خارجی است. اغلب کشورهای عضو سارک، از جمله کشورهای در حال توسعه و یا کم‌تر توسعه‌یافته بوده و با معضلاتی هم‌چون سطح پایین درآمد سرانه و نرخ‌های نازل رشد اقتصادی رو به رو می‌باشند که برای رسیدن به رشد اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌باشند. بنابراین، این تحقیق به ما در سیاست‌های مالی کمک می‌کند تا در زمان تخصیص بودجه سالانه تصمیم درست گرفته و یک مقدار بودجه کافی برای افزایش امنیت اقتصادی در نظر گرفته شود و با استفاده از آن و افزایش بودجه انکشافی رشد اقتصادی قابل ملاحظه‌ای تجربه گردد.

پیشینه تحقیق

پژوهش‌گران متفاوت، متغیرهای توضیحی مختلفی را در نتیجه تحقیقات‌شان شناسایی نموده‌اند که روی متغیر وابسته رشد اقتصادی در کشورهای مختلف اثر دارد. نمونه‌های از تحقیقات انجام شده در این خصوص قرار ذیل است:

- شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی تحت عنوان «تأثیر امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب G77» انجام داده‌اند که این تحقیق نشانگر تأثیر مثبت و معنی‌دار امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص داخلی کشورهای مورد مطالعه می‌باشد. هم‌چنین تأثیر متغیرهای انباشت سرمایه فیزیکی، سرمایه انسانی، انباشت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و ثروت‌های طبیعی بر تولید ناخالص داخلی، مثبت و معنی‌دار است.

- ابراهیمی (۱۳۷۸) تحقیقی را تحت عنوان «اثر ساختار نظام مالی بر رشد اقتصادی» انجام داده است که نتایج حاصله از آن نشان می‌دهد که ساختار مالی بر رشد کشورهای

توسعه یافته اثر معنی دار ندارد و فقط بر رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه و نو ظهور، اثر معنی دار می گذارد.

- نعمتی زاده و سیدالموسوی (۱۳۸۸) تحقیق خویش را بالای «تأثیر نرخ سود بانک ها و نرخ بازده سرمایه گذاری بر رشد اقتصادی ایران» انجام دادند. نتایج پژوهش آنان نشان می دهد که همبستگی مثبت میان نرخ سود بانک ها و نرخ رشد اقتصادی وجود دارد؛ یعنی تغییرات این دو متغیر هم جهت می باشد و اما میان نرخ بازده سرمایه گذاری و نرخ رشد اقتصادی، همبستگی مثبت وجود ندارد. هم چو بین نرخ سود بانک ها و نرخ بازده سرمایه گذاری رابطه معنی دار وجود ندارد.

- فرج زاده و همکاران (۱۳۹۶) تحقیقی تحت عنوان «عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی ایران» انجام دادند و یافته های تحقیق نشان می دهد که بازده سرمایه گذاری فیزیکی ۰،۲۹- ۰،۱۲ می باشد و پس از آن سرمایه انسانی با بازده ۰،۱۹-۰،۱۰ قرار دارد؛ اما نقش بسیار کمی برای سرمایه اجتماعی و منابع طبیعی مشاهده شده است.

- دقتی اصلی و همکاران (۱۳۹۲) تحقیق خویش را تحت عنوان «اثر هزینه های تحقیق و توسعه در بخش آموزش عالی بر رشد اقتصادی کشورهای اتحادیه اروپا» دادند. این مطالعه نشان می دهد که میزان هزینه های تحقیق و توسعه در بخش آموزش عالی اثر مثبت و معنی داری بر روی رشد اقتصادی می گذارد. میزان هزینه های تحقیق و توسعه در بخش آموزش عالی بیش ترین تأثیر را نسبت به رشد نیروی شاغل و میزان موجودی سرمایه فیزیکی بر روی رشد تولید ناخالص داخلی دارد.

- هم چنان سلمانی بی شک در سال (۱۳۹۳) تحقیقی را تحت عنوان «اثر صادرات کالاهای صنعتی بر رشد اقتصادی در ایران» انجام دادند که نتایج به دست آمده حاکی از آن است که رابطه مثبت و معنی دار میان صادرات کالاهای صنعتی و رشد اقتصادی در ایران وجود دارد.

تعریف مفاهیم

۱. امنیت: وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر می کنند و با در نظر گرفتن تمامی نا اطمینانی های مربوط به آینده، نا اطمینانی خود را به حداقل رسانده و خود را در برابر آینده به نوعی بیمه شده می پندارد. (برومند، شهزاد، ۱۳۸۷: ۲۵)

۲. امنیت اقتصادی: امنیت اقتصادی در یک تعریف کلی به عنوان اطمینان داشتن عاملان اقتصادی از ریسک های غیر اقتصادی و حفاظت از عوامل اقتصادی در قبال خطرات غیر معقول است. (مصطفوی، ۱۳۸۸: ۱۹۱) یا به عبارت دیگر؛ امنیت اقتصادی با ثباتی از شرایط فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه می توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت بپردازند. (برومند، ۱۳۸۷: ۲۶)

۳. درنهایت اینکه امنیت به معنی نبود تهدیدهاست. رهایی بخشی و آزاد ساختن مردم از آن دسته قید و بندهای فیزیکی و انسانی که آنان را از انجام آنچه آزادانه تصمیم به انجامش می گیرند، باز می دارد. جنگ و تهدید جنگی یکی از این قید و بندهاست و فقر، آموزش و پرورش ضعیف، سرکوب سیاسی و مانند آن ها نیز نمونه دیگر آن است. امنیت و رهایی دو روی یک سکه اند. رهایی بخشی و نظم (نه قدرت) است که امنیت راستین به وجود می آورد. (بوت، ۱۹۹۱: ۳۱۹)

به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی می توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانواده ها و بنگاه ها به عنوان مهم ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه سازی رفتار خود بپردازند. (برومند، شهزاد ۱۳۸۷: ۷۶)

۴. رشد اقتصادی: افزایش تولید یک کشور در یک سال خاص در مقایسه با مقدار آن در سال پایه است. در سطح کلان، رشد افزایش تولید ناخالص ملی یا تولید ناخالص داخلی

درسال مورد بحث به نسبت مقدار آن در یک سال پایه، رشد اقتصادی محسوب می‌شود. علت این‌که برای محاسبه رشد اقتصادی از قیمت‌های سال پایه استفاده می‌شود آن است که افزایش محاسبه شده در تولید ناخالص ملی ناشی از افزایش میزان تولیدات باشد و تأثیر افزایش قیمت‌ها (تورم) حذف گردد. (فاتیمو و همکاران، ۲۰۱۳: ۲۵) در مفهوم کلی «افزایش کمی تولید در یک دوره مشخص نسبت به دوره مشابه» را رشد اقتصادی می‌گویند. هم‌چنان رشد اقتصادی عبارت از افزایش تولید ناخالص ملی یک کشور در طی یک دوره معین می‌باشد. مایکل تودارو رشد اقتصادی را فرایند پایدار می‌داند که در اثر آن ظرفیت تولید اقتصادی در طی زمان افزایش می‌یابد و سبب افزایش سطح درآمد ملی می‌شود؛ اما از نظر کوزنتس، رشد اقتصادی مفهوم دقیق‌تری دارد و عبارت است از افزایش بلندمدت ظرفیت تولیدی به منظور عرضه هر چه متنوع‌تر کالاهای اقتصادی به مردم است. (امام وردی و همکاران، 1391 ص ۱۴۵)

کشورهای عضو سارک

هشت کشور آسیای عضو سازمان سارک می‌باشند که این کشورها عبارتند از: بنگلادیش، نپال، بوتان، پاکستان، مالدیف، هندوستان، سریلانکا و افغانستان.

مبانی نظری

در این بخش برای تبیین دقیق‌تر ارتباط بین امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی چارچوب نظر تحقیق مطرح است که «مدل رشد برون‌زا» به عنوان چارچوب نظری تحقیقی کنونی، برگزیده شده است.

۱. نظریه‌های رشد

الگوهای رشد اقتصادی، نظریاتی هستند که برای تفسیر و توضیح واقعیت‌های مشاهده شده در زمینه رشد در سطح جهانی ارائه شده‌اند. برخی از مهم‌ترین این واقعیات، عبارتند از: وجود اختلاف زیاد در درآمدهای سرانه اقتصاد کشورها، تفاوت زیاد نرخ‌های رشد در میان

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشورهای عضو.../ ۱۴۳

کشورها، ثابت نبودن نرخ‌های رشد در طول زمان، ارتباط نزدیک رشد تولید با رشد حجم تجارت جهانی و کم بودن نرخ رشد کشورهای فقیر برای قالب‌بندی این واقعیات و تشخیص علل و عوامل به وجود آورنده آن‌ها و نیز شناخت عواملی که به رشد اقتصادی کشورها کمک کرده و به تبع آن، لحاظ نمودن آن‌ها در فرایند تصمیم‌گیری‌های سیاسی، الگوها و تئوری‌های رشد از اهمیت به‌سزایی برخوردارند. (محمدی و سلمانی، ۱۳۷۳: ۱۵-۱۷)

برخی از اقتصاددانان اولیه مانند اسمیت ۱۷۲۳-۱۷۹۰ و ریکاردو ۱۸۲۳-۱۷۷۲ مباحثی را در ارتباط با رشد اقتصادی مطرح کرده‌اند؛ اما پس از سال ۱۸۷۰ رشد به‌عنوان یک نظریه اقتصادی مطرح شد؛ به‌طوری‌که از مقاله‌های موجود در نوشته‌های اقتصادی سال‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۳۲ آشکار است، برای اولین بار اقتصاددانی به نام «ون نیومن» در سمیناری در وین، یک مدل ریاضی برای نظریه رشد ارائه نمود که این مدل به لحاظ ریاضی از یک معادله خطی بسیار ساده تشکیل یافته بود. اما مدل هارود ۱۹۷۸-۱۹۰۰ اولین مدل رشد بود که رفتار اقتصاد را در بلندمدت بررسی می‌کرد. بعد از اثر هارود، دومار ۱۹۹۷-۱۹۱۴ هم کار مشابهی را به‌طور مستقل انجام داده و به نتایج مشابهی نیز رسید. هارود و دومار کوشیدند نظریه کینز را که در دوران رکود عظیم دهه ۱۹۳۰ عرضه شده بود، با شرایط این‌گونه اقتصادها در سال‌های پس از جنگ سازگار نمایند و مسئله مهم رشد اقتصادی را که پس از جنگ دوم مبتلا به اقتصادهای مبتنی بر بازار بود، مطرح و فرموله کنند. (محمدزاده اصل، ۱۳۸۱: ۵۰)

۲. مدل رشد برون‌زا

مطالعه این موضوع که چه عواملی باعث رشد اقتصادی می‌شود، به زمان آدم اسمیت برمی‌گردد. در واقع هیوم ۱۷۵۲ و آدم اسمیت پیشگامان مکتب کلاسیک بودند که در قرن هجدهم شکل گرفت و با طرح نظریات میل ۱۸۴۸ و مارکس در اواسط قرن نوزدهم پایان یافت. اسمیت رشد اقتصادی را ناشی از دو عامل انباشت سرمایه و تقسیم کار می‌داند و مهم‌ترین عامل برون‌زا در جریان توسعه اقتصادی را رشد جمعیت معرفی می‌کند. هارود معتقد است که رشد تولید در اقتصاد به رشد سرمایه و رشد بهره‌وری نیروی کار بستگی دارد.

الگوی رشد نئوکلاسیک با کاری از رابرت سولو و سوان در سال ۱۹۵۶ ارائه شد. مدل رشد سولو، نماینده مدل‌های رشد نئوکلاسیک است. (گرجی و مدنی، ۱۳۸۸: ۲۵۱) سولو، کلیه فرضیات هارود و دومار به جز تابع تولید را می‌پذیرد. تابع تولید به کار گرفته شده در این الگوهای رشد، تابع تولید خطی همگن با بازگشت ثابت نسبت به مقیاس است که شکل خاص تابع تولید کاپ-داگلاس را دارد. $Y = F[g(t), K, L]$ این امر تمایز مهم بین این دو برداشت نسبت به رشد اقتصادی در اقتصاد کلاسیک و نئوکلاسیک است. علاوه بر فرض بالا، فرضیات دیگری نیز متعارف است که عبارتند از:

۱. فقط یک کالا یا محصول وجود دارد که نرخ تولید آن با $Y(t)$ نشان داده می‌شود.

۲. پس‌انداز تابعی تناسبی بوده و با نرخ رشد می‌کند: $S = sY$ و $s > 0$

۳. موجودی سرمایه استهلاک نمی‌شود.

۴. نیروی کار با نرخ ثابت تناسبی برون‌زا (n) رشد می‌یابد.

۵. امکانات فنی اقتصاد، توسط یک تابع تولید کل مداوم که دارای بازدهی ثابت به مقیاس تولید است $Y = F(K, L)$ ، نشان داده می‌شود که به صورت خلاصه به شکل $Y = f(k)$ نوشته می‌شود؛ به طوری که $k = K/L$ و $y = Y/L$ است. در چنین اقتصاد یک کالایی، درآمد عیناً مساوی با مجموع مصرف کل و سرمایه‌گذاری کل است ($Y = C + I$) که اگر به L تقسیم کنیم، خواهیم داشت: $Y/L = C/L + I/L$ حال برای بررسی رفتار Y باید رفتار k را ارزیابی کنیم. برای این کار تغییرات آن را نسبت به زمان، محاسبه می‌کنیم؛ که با انجام مشتق‌گیری برای این کار خواهیم داشت: $k^* = K^*/L - nk$ اما از طرف دیگر رابطه $K^* = I = S = sY$ در حالت تعادل برقرار است که اگر طرفین را بر L تقسیم کنیم، خواهیم داشت $K^*/L = s.Y/L = sy$ با توجه به محاسبات فوق، انباشت سرمایه نئوکلاسیکی به صورت زیر خواهد بود: $k^* = s.f(k) - nk$. با استفاده از فروض پیش گفته، سولو با آنچه که معادله بنیادین رشد نئوکلاسیکی نامیده می‌شود، کار مدل را به پایان می‌برد. عبارت $s.f(k)$ پس‌انداز هر کارگر است و از آنجا که در این مدل همه پس‌اندازها سرمایه‌گذاری می‌شود

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشور های عضو.../ ۱۴۵

می‌توان آن را به عنوان جریان سرمایه‌گذاری تعبیر کرد. عبارت دوم $n.k$ میزان سرمایه‌گذاری است که برای ثابت نگه داشتن نسبت سرمایه به نیروی کار، لازم خواهد بود. (گرچی ومدنی، ۱۳۸۸)

بنابر این معادله بنیادین رشد نئوکلاسیکی، بیان می‌کند که نرخ تغییر نسبت سرمایه به نیروی کار، از طریق تفاوت بین میزان پس‌انداز هر کارگر و مقدار لازم برای ثابت نگه داشتن نسبت سرمایه به نیروی کار تعیین می‌شود. اگر پس‌انداز هر کارگر در جامعه بیش از مقدار مذکور باشد، واضح است که موجودی سرمایه، سریع‌تر از نیروی کار رشد خواهد کرد و در نتیجه نسبت سرمایه به نیروی کار افزایش می‌یابد. (مهدوی، ۱۳۸۴: ۱۰۴)

منتقدین الگوی رشد نئوکلاسیک، بر این باورند که این الگو از توضیح رشد مستمر ناتوان است؛ زیرا به موجب آن نرخ‌های تولید سرانه در صورت عدم وجود پیشرفت فنی برون‌زا به سمت مقادیر ثابتی میل می‌کند. به اعتقاد آن‌ها رهیافت نئوکلاسیک نه تنها از توضیح رشد یکنواخت، مستمر و بی‌انتهای ناتوان است بلکه از توضیح تفاوت‌های مشاهده شده در نرخ رشد کشورها به استناد دوره‌های انتقال (موقعیت عدم یکنواخت) نیز عاجز است. گرچه این رهیافت می‌تواند با مد نظر قرار دادن نهاده سرمایه انسانی در الگو، بخش عمده‌ای از تفاوت‌های مشاهده شده در سطوح درآمد میان کشورها را توضیح دهد؛ ولی توضیح سطوح درآمد وظیفه اصلی تئوری رشد تلقی نمی‌شود. (ابریشمی، ۱۳۷۸: ۱۱۵)

مشکل اصلی الگوهای رشد نئوکلاسیک این است که نرخ رشد اقتصادی ثابت و برابر با نرخ رشد پیشرفت تکنولوژی در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین، با توجه به برون‌زا بودن نرخ پیشرفت تکنولوژی و فرض بازدهی عوامل، نرخ رشد اقتصادی برون‌زا است و مستقل از پارامترهای ترجیحات، تابع تولید و رفتار متغیرهای سیاستی است. در این میان مدل‌های رشد سولو و سوان نتوانستند همگرایی رشد را اثبات کنند.

بررسی تحولات مدل‌های رشد اقتصادی در چند دهه گذشته حاکی از آن است که تا قبل از دهه ۱۹۸۰ تأکید بیشتر در مدل‌های رشد و مشخص کردن تفاوت‌ها بین توسعه یافتگی

کشورها بر وجود منابع طبیعی و انسانی تأکید داشت. بنابراین، براساس الگوهای رشد برونزا نرخ رشد یکسانی برای همه اقتصادها حاصل می‌شود و توضیح تفاوت نرخ رشد بلند مدت بین کشورهای مختلف در توان این الگوها نیست. اما در دنیای واقعی تجربه کشورهای پیشرفته نشان می‌دهد که توضیح نرخ رشد اقتصادی تنها از طریق سرمایه فیزیکی و جمعیت شاغل صورت نمی‌گیرد و عامل دیگری به جز سرمایه فیزیکی و عامل کار وجود دارد که رشد اقتصادی این جوامع را تشدید کرده است. این عامل که به عامل مازاد باقی مانده معروف شده، علت اساسی افزایش بهره‌وری سرمایه و نیروی انسانی به شمار می‌رود. به این مدل‌ها از دهه ۱۹۹۰ به بعد انتقاد شد و مدل‌های رشد برونزا جای خود را به مدل‌های رشد درونزا دادند که محور اصلی آن‌ها تأکید بر مولفه‌های دانش بنیان و افزایش بهره‌وری است. بر اساس چنین مدل‌های، عواملی مانند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، هزینه‌های تحقیق و توسعه و تمامی عواملی که می‌توانند تکنالوژی ارتباطات و اطلاعات را در مسیر استفاده بهره‌وری قرار دهند، به عنوان عواملی اصلی رشد درونزا مطرح هستند. به عبارتی، می‌توان گفت که تکنالوژی ارتباطات و اطلاعات باعث می‌شود در مسیر هماهنگ استفاده از تکنالوژی ساختارهای جدیدی ایجاد شود و آثار نشست آن نیز به نوعی تداوم بخش رشد اقتصادی است. درعین حال تکنالوژی اطلاعات و ارتباطات به بهره‌وری ناشی از آن نوعی ابزار تغییر است که در فرایند این طریق امکان رشد بیشتر اقتصادی فراهم می‌شود. (خدیوی وجوانقله، ۱۳۹۱: ۵۹)

• متدلوژی تحقیق

در این تحقیق از مدل چندین متغیره به منظور بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص کشورهای عضو سارک استفاده گردیده است. برای تخمین نمودن روابط متغیرها، از تولید ناخالص داخلی به عنوان متغیر وابسته استفاده شده و از شاخص‌های مانند انباشت سرمایه، خالص انباشت جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی، سرمایه انسانی، امنیت اقتصادی به عنوان متغیرهای توضیحی یا مستقل استفاده گردیده است.

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشور های عضو... / ۱۴۷

• جمعیت مورد مطالعه

جمعیت مورد مطالعه تحقیق شامل هشت کشور عضو سارک (بنگلادیش، نیپال، بوتان، پاکستان، مالدیف، هندوستان، سریلانکا و افغانستان) می باشد.

• شیوه ها و ابزارهای جمع آوری ارقام

داده های استفاده شده در این تحقیق، داده های دست دوم است که از وبسایت بانک جهانی گرفته شده است.

• متغیر وابسته

هدف از متغیر وابسته در این تحقیق رشد اقتصادی (GDP):

$$GDP = C + G + I + NX \quad (1-3)$$

مصرف خصوصی (C)^۱

مصرف دولتی (G)^۲

سرمایه گذار (I)^۳

صادرات خالص (N X)^۴

۵. متغیرهای مستقل (توضیحی)

عنوان متغیرهای توضیحی مدل عبارتند از:

لوگاریتم طبیعی انباشت سرمایه ناخالص ثابت به قیمت سال ۲۰۱۰، (logK)^۵

لوگاریتم طبیعی خالص انباشت جریان ورودی سرمایه گذاری خارجی (logFdi)^۶

1 -Consumption

2 -Government

3 -Investment

4 -export Net

5 -fixed capital

6 -human capital

لوگاریتم طبیعی سرمایه انسانی. برای نشان دادن این متغیر از شاخص متوسط سالهای تحصیل افراد بالای پانزده سال استفاده شده است. (Log hc)^۱

لوگاریتم طبیعی امنیت اقتصادی. برای نشان دادن این متغیر از شاخصهای حکمرانی - ای خوب استفاده می شود که توسط بانک جهانی ارائه شده است. (log es)^۲

متغیر وابسته مدل:

لوگاریتم طبیعی تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۲۰۱۰ logGDP^۳

مدل مورد بررسی در این پژوهش بر اساس مطالعات قبلی (تحقیق ابوالفضل شاه آبادی و بهزاد امیری تحت عنوان تأثیر امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب G77) بوده و مطابق فرمول ذیل می باشد.

$$\log GDP_{it} = a + \beta_1 \log k_{it} + \beta_2 \log HC_{it} + \beta_3 \log FDI_{it} + \beta_4 \log EST_{it} + U_{it} \quad (2-3)$$

توضیحات مدل بالا قرار ذیل است:

β_{it} ضرایب متغیرهای توضیحی کشور t در زمان i ام است.

a_1 عرض از مبدا است.

U_{it} جمله اخلاص مدل می باشد.

عنوان متغیرهای توضیحی مدل عبارتند از:

لوگاریتم طبیعی انباشت سرمایه ناخالص ثابت به قیمت سال ۲۰۱۰ (logK)^۴

لوگاریتم طبیعی خالص انباشت جریان ورودی سرمایه گذاری خارجی (logFdi)^۵

لوگاریتم طبیعی سرمایه انسانی. برای نشان دادن این متغیر از شاخص متوسط سالهای

تحصیل افراد بالای پانزده سال استفاده شده است. (Log hc)^۶

1 -foreign direct investment

2 -economic security

3 -Gross domestic product

4 -fixed capital

5 -human capital

6 -foreign direct investment

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشور های عضو... / ۱۴۹

لوگاریتم طبیعی امنیت اقتصادی. برای نشان دادن این متغیر از شاخص های حکمرانی - ای خوب استفاده می شود که توسط بانک جهانی ارائه شده است. $(\log es)$ ^۱
متغیر وابسته مدل:

لوگاریتم طبیعی تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۲۰۱۰ $\log GDP$ ^۲

تخمین داده ها (یافته های تحقیق)

برآورد الگو

برای این که بتوان از نتایج رگرسیون برای تصمیم گیری استفاده کرد، باید برای اطمینان از صحت نتایج، مفروضات الگو بررسی گردد. برای بررسی مفروضات الگو آزمون های زیر روی داده های تحقیق صورت گرفته است.

۱. نتایج آزمون ایستایی^۳

معمولاً پژوهشگران قبل از برآورد الگوی مورد نظر خویش به بررسی مانایی متغیرها دست می زنند؛ زیرا ایستایی و غیر ایستایی داده ها تأثیر زیاد روی رفتار و ویژگی های داده ها می گذارد. اگر متغیرهای مورد نظر ناپایا باشد، با وجود این که شاید رابطه منطقی بین متغیرهای مستقل و وابسته وجود نداشته باشد؛ اما ضرایب به دست آمده بلند نشان داده شده که در نتیجه محقق تبصره نادرست از ضرایب خواهد داشت. سه روش مختلف برای آزمون نمودن ایستایی متغیرها وجود دارند؛ ولی در این تحقیق از روش (لین - لین و چاو)^۴ استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل تبلور یافته است.

1 -economic security

2 -Gross domestic product

3- Panel Unit-Root Test

4- Levin, lin & Ch

جدول (۱-۴) نتایج آزمون مانایی متغیرها با تفاضل مرتبه اول

آماره و احتمال در سطح		متغیر
احتمال 5%	آماره	
0.0342	-1.82293	GDP
.0066۰	-2.47774	LogK
012۰٫۰	-3.03092	LogHC
0.0000	-14.3210	LogFDI
0.0254	-1.95271	logEC

منبع: یافته‌های تحقیق

در این آزمون فرضیه صفر مبتنی بر موجودیت ریشه واحد و فرضیه یک مانا بودن داده‌ها می‌باشد.

نظر به جدول (۱-۴) تمام متغیرها در سطح مانا می‌باشد. فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد رد گردیده و فرضیه مقابل مانا بودن داده‌ها پذیرفته می‌گردد.

۲. نتایج آزمون هم انباشتگی کائو^۱

در تحلیل‌های هم انباشتگی روابط بلند مدت بین متغیرهای توضیحی در مقایسه با متغیر وابسته بررسی می‌گردد. معمولاً برای آزمون نمودن روابط هم انباشتگی بین متغیرها از سه روش استفاده می‌گردد که در این تحقیق از آزمون «کائو» استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول ۳-۴ ذیل به نمایش گذاشته شده است.

جدول (۲-۴) نتایج آزمون هم انباشتگی کایو

T آماره	T آماره	ADF
0/0019	2/880896	

منبع: یافته‌های تحقیق

چنانچه در جدول بالا نشان داده می‌شود، نتایج آزمون کائو با احتمال ۵٪ رد شده و این مسئله بیانگر آن است که روابط بلند مدت بین متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته وجود دارد.

۳. آزمون F لیمر^۱

برای انتخاب میان روش داده‌های تابلوی و روش داده‌های تلفیقی از آماره آزمون لیمر استفاده شده است، فرضیه صفر همسانی عرض از مبدأ هارا بیان می‌کند و فرضیه یک بیانگر ناهمسانی یا نابرابری عرض از مبدأها می‌باشد. با در نظر داشت این فروض داده‌های مدل آزمون شده و نتایج آن در جدول زیر آورده شده است..

لیمر F

جدول (۳-۴) نتایج آزمون

آماره آزمون	مقدار آماره آزمون	P - value
F _{leammer}	9/86	0/5384

منبع: یافته‌های تحقیق

فرضیه بدیل آزمون «اف لیمر» عرض از مبدهای متخلف را در نظر می‌گیرد (از روش داده‌های تابلوی استفاده گردد) نظر به نتایج جدول (۳-۴) فرضیه صفر در سطح ۹۵٪ تأیید شده و از روش داده‌های تلفیقی برای تخمین مدل باید استفاده شود.

۳. آزمون ناهمسانی واریانس^۲

یکی از فروض کلاسیک این است که اجزای اخلاخل دارای واریانس یکسان هستند. اگر واریانس‌های اجزای اخلاخل یکسان یا ثابت نباشند در آن صورت مشکل ناهمسانی

1- Fleamemer

2- Heteroscedasticity Test

واریانس به وجود می‌آید. در داده‌های تابلوی مشکل ناهمسانی واریانس پیچیده‌تر است. برای رفع این مشکل، آزمون ناهمسانی واریانس را انجام می‌دهیم. فرضیه H_0 نشان دهنده همسانی واریانس و فرضیه H_1 نشان دهنده ناهمسانی واریانس است. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول (۴-۵) نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

Test summary	Chi - sq - statistic	p- value
Heteroscedasticity test	552/88	0/0000

منبع: یافته‌های تحقیق

کوچک‌تر از ۰/۰۵ در صد است. بنابراین prob از نتایج جدول (۴-۵) مشاهده می‌شود که مقدار فرضیه صفر رد شده و فرضیه مخالف آن (فرضیه H_1) پذیرفته می‌شود و رگرسیون دارای واریانس ناهمسان است. بنابراین مدل باید از روش حداقل تعمیم یافته (gls) تخمین زده شود.

۵. آزمون خود همبستگی^۱

در داده‌های تابلوی نیز مانند داده‌های سری زمانی موضوع خود همبستگی بین اجزای اخلاص مطرح می‌شود. در صورت وجود خود همبستگی استفاده از روش حداقل مربعات راه مناسبی نیست؛ چون در این صورت برآورد کننده‌ها کارا نیستند. در این آزمون، فرضیه صفر بیان می‌کند که اجزای اخلاص دارای توزیع عینی ناهمبسته واحدهای مقطعی و زمانی است. در مقابل فرضیه بدیل بیان می‌کند که اجزای اخلاص دارای خود همبستگی است. (گجراتی، ۱۳۹۳: ۷۸)

جدول (۴-۶) نتایج آزمون خود همبستگی^۱

آماره	مقدار	Prob	نتیجه
3/9213	59.180	0/0001	خود همبستگی وجود دارد

منبع: یافته‌های تحقیق

باتوجه به نتایج جدول (۴-۶) آزمون خود همبستگی دیده شود که مقدار prob کوچک‌تر از ۰/۰۵ بنابراین فرضیه صفر (خود همبستگی بین اجزای اخلاص وجود ندارد) رد گردیده و فرضیه مخالف (خود همبستگی بین اجزای اخلاص وجود دارد) تأیید می‌گردد.

۶. آزمون هم خطی^۲

یکی دیگر از فروض کلاسیک این است که هیچ گونه هم خطی مرکب بین متغیرهای توضیحی در مدل تحقیق وجود نداشته باشد. در صورت موجودیت همخطی قوی بین متغیرهای توضیحی نتایج برآورد مدل گمراه کننده می‌باشد؛ زیرا متغیرهای مستقل به صورت مستقیم تعیین کننده نبوده؛ بلکه متأثر از همدیگر می‌باشد. (گجراتی، ۱۳۹۳: ۹۲) برای کشف نمودن روابط هم خطی بین متغیرهای توضیحی از میتود VIF² به استفاده شده است.

به کمک نرم افزار ایویوز در جدول ذیل نشان داده شده است.

VIF نتایج آزمون همخطی

جدول (۴-۷) نتایج آزمون هم خطی

Variable	variance Coefficient	UncenteredVIF	1/VIF Centered
C	3.5678	19.0753	NA
log k	2.65	25.1344	1.70767
log hc	4.83	12.52714	1.27753

1- Correlation

2- Variance Inflation Factor

logfdi	3.45	13.50602	1.95006
log es	85.91	1.02964	1.014049
	VIF 5.9493	Mean	

منبع: یافته‌های تحقیق

قاعده سرانگشتی که بسیاری از پژوهشگران به آن معتقد اند، این است که هرگاه VIF کمتر از ۱۰ باشد، ارزش همه متغیرهای توضیحی VIF همخطی بین متغیرهای توضیحی وجود ندارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ارزش کمتر از ۱۰ است که خود نشان دهنده عدم موجودیت رابطه هم خطی بین متغیرهای توضیحی می‌باشد. نتایج به دست آمده آزمون وایت نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل رگرسیون هم خطی ندارد.

۷. تخمین داده‌ها به روش حداقل مربعات معمولی (OLS)^۱

باتوجه به آزمون‌های انجام شده و برقرار نبودن بعضی فروض کلاسیک؛ بناءً از روش حداقل مربعات معمولی تعمیم یافته (gls) برای تخمین مدل فوق استفاده می‌شود و در این حالت تخمین زن‌ها دارای خاصیت BLUE می‌باشد. جدول (۴-۶) برآورد تخمین الگو با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی تعمیم یافته (GLS)

GDP) تولید ناخالص داخلی متغیر وابسته			
متغیرهای توضیحی	مقدار ضرایب	T مقدار آماره	P - Value
Con	2.99	0.12	0.606
logK	45610.	0.24 -	0.004
logHC	5320.00	0.26 -	0.024

logFDI	0.0688	0.75	0.000
logEC T	0.05467	0.14	0.027

976	F آماره
0.0402	F احتمال آماره
1.9456	آماره دوربین واتسون
0.6983	R^2 ضریب تعیین

منبع: یافته‌های تحقیق

آماره t معنی داری ضرایب جزیی رگرسیون را نشان می‌دهد و بدین ترتیب معنی داری تک تک ضرایب متغیرهای توضیحی در سطح ۵٪ تأیید شده است. احتمال آماره f معنی داری کل رگرسیون را در اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌کند.

باتوجه به معنی داری کل رگرسیون و نیز معنی داری ضرایب متغیرهای توضیحی، دراین بخش، یافته‌های تحقیق در چارچوب مبانی نظری و نیز در مقایسه با مطالعات تجربی تجزیه و تحلیل شده است. نتایج حاصل از تخمین نشان می‌دهد که متغیر انباشت سرمایه ثابت اثر مثبت و معنی دار روی رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک دارد؛ یعنی اگر یک درصد انباشت سرمایه افزایش یابد، تولید ناخالص داخلی را به اندازه ۱۴۵۶/۰۰ درصد افزایش می‌دهد و این نتیجه با کارهای لاندون لین^۱ همسو است. این متغیر یکی از مهم‌ترین متغیرهای مؤثر بر تولید است که همواره در تمام مدل‌های ارایه شده درباره رشد اقتصادی (از مدل‌های کلاسیک تا مدل‌های رشد درون‌زا) حضور دارد. این متغیر با ارایه امکانات لازم برای بسط فعالیت‌های اقتصادی موجود و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری جدید می‌تواند تولید را افزایش دهد.

سرمایه انسانی متغیر دیگر تحقیق است ضریب به دست آمده از تخمین این متغیر ۰/۰۰۵۳ درصد می باشد. به این معنی که اگر یک درصد سرمایه انسانی افزایش یابد تولید ناخالص داخلی را به اندازه ۰/۰۰۵۳ درصد افزایش می دهد که این نتیجه با کارهای پولاسک و همکاران^۱ همسو است. در ابتدا اقتصاددانان تنها از انباشت سرمایه فیزیکی به عنوان عامل تولید در کنار نیروی کار یاد می کردند؛ اما با گسترش مفهوم سرمایه، سرمایه انسانی به عنوان یکی از مهم ترین انواع سرمایه و عامل تولید مطرح شد. این متغیر با افزایش توانایی انسان ها موجب بهبود بهره وری کل عوامل تولید و افزایش تولید می شود. باید گفت هنگام طرح تأثیر سرمایه انسانی بر تولید ضروری است.

در این تحقیق نیز تأثیر متغیر سرمایه انسانی در رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک معنی دار است؛ ولی فیصدی تأثیرگذاری آن اندک است. دلیل آن این است که میزان متوسط سال های تحصیلی که در این تحقیق به نمایندگی سرمایه انسانی در نظر گرفته شده است. در بسیاری از کشورهای عضو سارک کمتر از حد متوسط جهانی قرار دارد.

متغیر دیگر تحقیق انباشت سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) می باشد. نتایج آماری تحقیق حاضر نیز بیانگر وجود رابطه مثبت و معنی دار بین این متغیر و تولید ناخالص داخلی می باشد. اگر سرمایه گذاری مستقیم خارجی به اندازه یک درصد افزایش یابد تولید ناخالص داخلی به اندازه ۰/۰۶۸۸ درصد افزایش میابد. این نتیجه با کارهای ارشد خان و علی خان^۲ همسو است. انباشت سرمایه همواره به عنوان یکی از متغیرهای موثر بر تولید مطرح بوده که از منابع داخلی و خارجی تأمین می شود. در ابتدا تصور می شد سرمایه گذاری مستقیم خارجی تنها برای کشورهای مطرح می شود که برای تأمین پروژه های سرمایه گذاری مستقیم خارجی برای تأمین مالی پروژه های سرمایه گذاری میزان سرمایه داخلی پایینی دارند؛ اما با گذشت زمان و استفاده کشورهای توسعه یافته از سرمایه گذاری مستقیم خارجی برای تأمین مالی

1- Polasek et al. (2010)

2- Arshad khan and Ali khan (2011)

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشورهای عضو... / ۱۵۷

پروژه‌های سرمایه‌گذاری، این نظریه کم‌رنگ شده و نظریات بعدی برای استفاده از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مطرح شد. از جمله این نظریه‌ها می‌توان به ورود فناوری و انتقال دانش و مدیریت به کشورهای میزبان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اشاره کرد. این مورد بیش‌تر در باره کشورهای در حال توسعه صادق است. با توجه به این که سطح تکنالوژی تولید این کشورها پایین بوده و عمدتاً وارداتی است، با جذب هر چه بیش‌تر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی علاوه بر تأمین مالی پروژه‌ها، تکنالوژی جدید تولید و شیوه‌های جدید مدیریتی نیز به این کشورهای وارد خواهد شد.

متغیر مستقل دیگر تحقیق امنیت اقتصادی است که برای نشان دادن این متغیر از شاخص‌های حکمرانی استفاده شده است که نتایج تحقیق نشان دهنده تأثیر مثبت و معنی‌دار آن بر تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو سارک است. یک درصد افزایش در این متغیر تولید ناخالص داخلی را به اندازه ۰٫۵۴۶ درصد افزایش می‌یابد این نتیجه همسو با نتایج مقاله پایه تحقیق و نتایج کارهای پالتروویچ^۱ است. جنبه‌های متفاوت امنیت اقتصادی به روش‌های زیر می‌تواند بر تولید تأثیر مثبتی داشته باشد:

- وجود امنیت اقتصادی، فعالین اقتصادی را مطمئن می‌سازد که قوانین و راهبردهای تولیدی و تجاری، با تغییر رهبران سیاسی تغییر نمی‌کنند. این کار باعث ثبات خاطر فعالین اقتصادی درباره عدم تغییر شرایط برای برنامه‌ریزی در مورد تولید شده و زمینه را برای افزایش تولید فراهم می‌سازد.

- در صورت عدم امنیت اقتصادی، فعالیت‌های مانند اقتصاد زیرزمینی، رشوه‌خواری، رانت‌خواری رشد کرده و به هدایت منابع به فعالیت‌های غیرمولد منجر می‌شود. بنابراین، امنیت اقتصادی می‌تواند تولید را از طریق تخصیص بهینه منابع افزایش دهد.

- امنیت اقتصادی زمینه افزایش سرمایه‌گذاری و در نتیجه افزایش تولید را فراهم کرده و این کار می‌تواند با وضع قوانینی رخ دهد که موجب تشویق فعالین اقتصادی برای شروع و

یا ادامه کارهای اقتصادی شود.

- امنیت اقتصادی می‌تواند با ایجاد ثبات داخلی و خارجی کشور در نتیجه عدم درگیری‌های داخلی و خارجی، باعث اطمینان خاطر و آسایش خیال تمام افراد چه داخلی و چه خارجی شود. این کار با افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی و هم‌چنین جذب تکنالوژی‌های پیشرفته در فرایند تولید، رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد.
- وجود یک محیط ناامن اقتصادی می‌تواند زمینه برای تبدیل دارایی‌های داخلی افراد به دارایی‌های خارجی فراهم کند و اقتصاد را با کمبود منابع داخلی مواجه کند که نتیجه آن می‌تواند کاهش تولید باشد. (شاه آبادی، امیری، ۱۳۹۴: ۱۲۲)

براین اساس افزایش شاخص‌های امنیت اقتصادی در این کشورها می‌تواند به رشد اقتصادی در این کشورها و فرآیند توسعه آن‌ها کمک شایانی نماید.

هم‌چنان مقدار ضریب تعیین مدل ۰/۶۹۸۶ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای توضیحی متغیر وابسته را به خوبی توضیح نداده است و دلیل آن در جمع‌آوری داده‌ها باشد و دیگر اینکه عواملی دیگری تأثیرگذار بر رشد اقتصادی این کشورها وجود دارد که در مدل تحقیق آورده نشده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتیجه‌گیری

هدف از این تحقیق، بررسی تأثیر امنیت اقتصادی بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان سارک می‌باشد. امنیت اقتصادی به دلیل تأثیراتی که روی نهادهای اقتصادی دارد، می‌تواند به عنوان یک عامل بالقوه بر رشد اقتصادی آثار مثبت بگذارد. با موجودیت امنیت اقتصادی محیط برای سرمایه‌گذاری فراهم می‌شود. دراین تحقیق نقش امنیت اقتصادی

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشورهای عضو... / ۱۵۹
روی رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک (بوتان، نیپال، سریلانکا، بنگلادیش، پاکستان،
مالدیف، افغانستان و هندوستان) با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته و داده‌های
پنل طی دوره زمانی (۲۰۱۷-۲۰۰۰) برآورد شده است.

سوال اصلی که در این تحقیق مطرح است «آیا میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی
در کشورهای عضو سارک رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد» می‌باشد. پاسخ فرضی که به
این سوال ارائه شده است (میان امنیت اقتصادی و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک
یک رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد). لذا برای تصمیم‌گیری در باره پذیرفتن و یا رد
این فرضیه داده‌های موجود آزمون شده و با توجه به نتایج آزمون روش تخمین انتخاب
گردیده و به اساس آن داده‌ها تخمین زده شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، پژوهشگر
به این نتیجه رسیده است که انباشت سرمایه، خالص انباشت جریان ورودی سرمایه‌گذاری
خارجی، سرمایه انسانی و امنیت اقتصادی به لحاظ احصایوی با احتمال خطای (۵٪) اثر
معنی دار روی رشد اقتصادی کشورهای مورد مطالعه داشته اند. بناءً فرضیه تحقیق با ۹۵٪
اطمینان پذیرفته می‌شود. هم چنان یافته‌های این تحقیق با مبانی نظری تحقیق همخوانی
داشته و توسط تحقیقات گذشته تأیید شده است. نتایج کلی مطالعات انجام شده بیانگر آن
است که امنیت اقتصادی از عوامل اثرگذار بر رشد اقتصادی می‌باشد؛ بنابراین کشورهای
عضو سارک باید جهت ارتقاء رشد اقتصادی خود امنیت اقتصادی را در کشورشان فراهم
نموده و محیط مناسب برای سرمایه‌گذاری آماده کند.

پیشنهادهات

بر بنیاد یافته‌های تحقیق پیشنهادات ذیل صورت می‌گیرد:

۱. با توجه به تأثیر مورد انتظار متغیر امنیت اقتصادی بر متغیر تولید ناخالص داخلی،

پیشنهاد می‌شود شاخص‌های شش‌گانه حکومت‌داری خوب (شفافیت و پاسخ‌گویی، ثبات سیاسی بدون حضور خشونت، اثر بخشی دولت، کیفیت تنظیم‌گری مقررات، تأمین قضایی و کنترل فساد) بهبود و ارتقا یابند. این کار با برقراری ثبات در سیاست‌های اقتصادی هنگام تغییر رهبران سیاسی، هم‌چنان اتخاذ سیاست‌های شفاف و کارا زمینه را برای هرچه بیشتر رقابتی شدن اقتصاد و کاهش فساد فراهم می‌کند.

۲. در هر کشور این عزم ملی وجود دارد که باید مسیر توسعه را طی کرد. از این رو، برقراری شرایط زیر در هر کشور در راستای بهبود حکمرانی خوب و اثربخش ضروری است:

- نظام حقوقی سالم در پرتو حاکمیت قانون و کاهش خطر ابطال قراردادها؛

- نظام اداری سالم در پرتو کاهش میزان فساد ملی در تمام سطوح؛

- کاهش میزان خشونت سیاسی در پرتو کاهش تنش‌های قومی، خطرها، جنگ‌ها و

منازعات داخلی و میزان تروریسم سیاسی؛

- ایجاد شفافیت در فرایند قانون‌گذاری و عملکرد نهادهای اجرایی.

۳. از سوی دیگر از آنجا که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نیز رابطه مثبت و معنی‌داری با رشد اقتصادی دارد، توصیه می‌شود کشورها با اتخاذ سیاست‌های مناسب، زمینه جذب هر چه بیش‌تر این سرمایه‌گذاری‌ها در راستای ارتقای تکنالوژی داخلی و حرکت به سوی اقتصاد دانش بنیان فراهم شود.

۴. تربیه کادر علمی و تخصصی و انجام آموزش‌های همگانی به صورت گسترده، امر ضروری برای رشد و توسعه اقتصادی به حساب می‌آید.

۵. ثبات در برنامه‌ها و اهداف طراحی شده توسط دولت و عدم تغییر پیاپی سیاست‌ها به نحوی که میزان محیط آینده اقتصادی و سیاسی قابل پیش‌بینی باشد.

بررسی تأثیرات امنیت اقتصادی بالای رشد اقتصادی در کشورهای عضو... / ۱۶۱

سرچشمه‌ها

- امام وردی، کریم و دیگران (۱۳۹۱) بررسی اثر تجارت الکترونیک و فناوری اطلاعات و ارتباطات بر رشد اقتصادی، در گروه کشورهای و کشورهای منتخب در گروه کنفرانس اسلامی، (اولین همایش بین المللی اقتصاد سنجی، روش‌ها و کاربردها).
- خدیجه خدیوی جوانقله؛ مردمی، مصطفی (۱۳۹۱) تأثیر تجارت الکترونیک بر رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه منتخب با تأکید بر شاخص جهانی شدن.
- شاه آبادی، ابوالفضل؛ امیری، بهزاد؛ ثمری، هانیه (۱۳۹۴) تأثیر امنیت اقتصادی بر تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب G77. فصل نامه پژوهش نامه بازرگانی، شماره ۷۶.
- گرجی، ابراهیم؛ مدنی، شیما (۱۳۸۸) اقتصاد کلان دینامیک، ج ۱، تهران: سمت.
- محمدی، تیمور؛ سلمانی، محمدرضا (۱۳۷۳) آزمون الگوی رشد درون‌زا برای اقتصاد ایران، (تهران، پژوهشهای اقتصادی)، ش ۱۵.
- برومند، شهزاد و همکاران (۱۳۸۷) امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب (مطالعه تطبیقی)، تهران، مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول.
- مهدوی (۱۳۸۴) اقتصاد کلان، تهران.
- ابراهیمی، و همکاران (۱۳۷۸) امنیت اقتصادی کشورهای G77، تهران: انتشارات سمت.
- اسدی (۱۳۹۲) رشد اقتصادی والگوهای برون‌زا و درون‌زا.
- شاه آبادی (۱۳۹۱) تأثیرات سرمایه‌های انسانی بالای رشد اقتصادی کشورهای منتخب.

۱۶۲ / مجله علمی - دعوت / سال چهارم، شماره نهم خزان و زمستان ۱۴۰۲ هـ ش ۱۴۴۵ هـ ق

- پایتختی و طبقی (۱۳۹۰) هکاری های منطقوی و تأثیرات آن بالای رشد اقتصادی.
- بوت، اقتصاد کلان (۱۳۹۱) تأثیرات سرمایه های انسانی بالای رشد اقتصادی.
- فاتیما و هکاران (۱۳۹۲) امنیت اقتصادی و تأثیرات آن بالای رشد و توسعه تجارت.
- محمد زاده اصیل (۱۳۸۱) تجارت الکترونیک و تأثیرات آن بالای امنیت اقتصادی.